

A *leb(b)*-/*lib(b)*-/*lob(b)*- tő és származékai

„... libeg-lobog a ruhája,
kapkod érte a kutyája.”
(Weöres S.: Grófkisasszony)

1.1. Bevezetés. – Az állatnevek etimológiáját vizsgálva leltem rá a *lepke* népes családjára. A TESz. korpuszában szereplő szavakból (a számba jöhető hangváltozások figyelembe vételével) a következő töváltozatok különíthetők el: *leb(b)*- (*lebben, lebbencs, lebeg, lebel, lebeny, lebzsel*), *lib(b)*- (*libben, libeg, libikóka*), *lőb*- (*löbi[ke], löbö, löböl, löbölyke*), *lab*- (*labanc*), *láb(b)*- (*lábad, lább, lábbó, lábbog*), *lob(b)*- (*lobban, lobog, loboncos*), *lub*- (*luboz*), *lep(p)*- (*lependék, lepentyű*), *lip(p)*- (*lipántos, lipinkázik, lipped*), *lef(f)*- (*leffeg, leffen, leffentyű*), *laf(f)*- (*lafanc, laffog*), *lev*- (*levégő, levél, leves* 'könnyű kabát, rékli, blúz'), *löv*- (*lövöldék*). Hogy mindegyik a fgr. ***l**sb**-/***l**sb**- folytatója-e, vagy némelyikük a magyar nyelv belső életében alakult-e ki, szempontunkból lényegtelen: mindenesetre olyan szóhasadásos alakok, melyek végtelenül gazdag jelentésmezejű igei-névszói osztályt hoztak létre. Etimológiai szótáraink csak a belső keletkezésű szavakat tekintik hangutánzóknak, az uráli, finnugor vagy ugor örökségből származókat nem. Tárgyalásukkor három kategóriát különböztetnek meg: hangutánzót, valószínűleg hangutánzót és bizonytalan eredetűt¹ (Horváth L. 2001: 394, 405).****

Meddig követhető az egyes lexémák vándorútja, mennyire mondhatunk biztosat a jelentések kapcsolatairól, a vizsgálatba esetleg bevonható újabb szavakról? Mivel az említett szószervezetnek akár vázlatos bemutatása is jóval terjedelmesebb tanulmányt kívánna, az alábbiakban csupán a *leb(b)*-/*lib(b)*-/*lob(b)*- tőben bekövetkezett hang- és jelentésváltozások logikáját, történetét igyekszem rekonstruálni az irodalmi művek, nyelvjárási szövegek és a nyelvtörténet eszköztárának felhasználásával.

¹ Részletes felsorolásukat l. Papp 1968.

1.2. Szóhasadás. – „A magyarban a belső szóalkotás különféle módjainal létrejött elemek közül különös figyelmet érdemelnek a szóhasadásal (párhuzamos alak- és funkciómegoszlással) keletkezett szavak. [...] Az ősi – ennél fogva jóval nehezebben bizonyítható – szóhasadás eddig ismeretlen eseteinek feltárása még sok meglepő eredménnyel járhat. Ha ugyanis szókészletünk bizonyos tagjaiban a szóhasadás ősi formáit ismerjük fel, s a homályba vesző alaki és jelentésbeli kapcsolatokat bizonyítani, vagy legalább valószínűsíteni tudjuk, kiterjeszthetjük az egy szócsaládba tartozó elemek számát, pontosabbá tehetjük a közöttük lévő összefüggéseket. Ezzel mindeddig ismeretlen vagy bizonytalan eredetűnek tartott elemeket kapcsolhatunk ismert eredetű szócsaládokba, növelhetjük belső keletkezésű szavaink számát. A szóalak és a megfelelő jelentés létrejöttét belső nyelvi okokkal magyarázhatjuk. Sokszor a belső nyelvi eredetbeli kapcsolatok felderítésével párhuzamosan feltárulnak a tágabb körű – akár több nyelvcsaládot érintő – összefüggések is” (Horváth K. 2004: 3–4). A szóhasadás módjainak számos változata alakult ki.²

2. Hangszimbolika. – A beszédhangok minden nyelv használója számára bizonyos képzettársításokat tesznek lehetővé. Hangelak és jelentés motivált kapcsolata a hangszimbolika: a szó alakja igyekszik visszaadni a külvilág akusztikai sajátosságait. Noha az állatok hangját minden nyelv a saját beszélőinek fülén megszűrve hallja,³ földrajzilag távoli nyelvekben meglepően sok fonetikai azonosságot találhatunk.⁴ A szó hangulatát befolyásolja a jelentése is: „[a]z *Andalúzia* szó lágyan cseng, a *vandalizmus* durván, holott mindkét szó ugyanabból a töből fakad” (Lomb K.: Így tanulok nyelveket). Onomatopoetikus eredetű szavaink hangszerkezetében – nagy kifejező erejük miatt – fontos szerepet játszanak az explozívák, az affrikáták és a spiránsok (Nyíri 1976: 220).

2 Megkülönböztető jegyei: ① hangrend: *szimat* ~ *zamat*; ② ajakműködés: *fergeteg* ~ *förgeteg*; ③ magánhangzó megléte vagy hiánya: *tárgyatlan* ~ *tárgytalan*; ④ zöngéesség: *dulakodik* ~ *tolakodik*; ⑤ eltérő mássalhangzók: *paskolás* ~ *pacskolás*; ⑥ szóalakhasadás: ⟨tehén⟩ *borja* ~ ⟨paraszt⟩ *borjúja*. Az alakpárképződésről és a hangrendi párhuzamról vö. Balázs 1967, Horger 1927.

3 „Nem a kakas: | az ember mondja, hogy kukorikú” (Weöres S.: Rongyszőnyeg).

4 Vö. m. *kukurikú*, észt *kukelekuu*, per. *kukulikoko*, sp. *quiquiriquí*.

„A hangutánzó szó hangot utánoz hanggal, a hangfestő szó hanggal ábrázol valamilyen más mozgást (*bukkan, illan, lebben, pattan, surran, szökken, csillan, villog* stb.), a mozgás kisebb vagy nagyobb intenzitását (vö. *kever* és *kavar, lebeg* és *lobog, döbben* és *dobban*), térbeli viszonylatokat (*itt* és *ott, ide* és *oda*), tárgyak nagyságát, illetve kicsinységét (*köröm* és *karom, gümő* és *gumó*). Ez utóbbi jelenségek számos nyelvben a magas és mély magánhangzók szembeállításával fejeződnek ki. [...] Az effajta hangváltakozások eredetük szerint kétségtelenül hangfestő természetűek, azonban a nyelv történeti fejlődése során több-kevesebb következetességgel rendszerszerűvé is válhatnak, ami hangfestő jellegük bizonyos mértékű elhomályosulását is eredményezheti” (Péter 1991: 231). A két kategóriát a gyakorlatban nehéz egymástól elválasztani: nemcsak azért, mert a hangjelenségen alapuló eredeti jelentést kiszorította a másodlagos, hanem azért is, mert nagyobb számban csak a XVI. század derekától fordulnak elő (Bárczi 1958a: 30–1). A *leb-/lib-/lob-* töből sarjadzó népes szócsalád tagjainak csupán elenyésző hányada őrizte meg a korábbi jelentését.

3.1. Tőváltozatok. – A *leb(b)-/lib(b)-/lob(b)-* tő szépen beleillik a hagyományos CVC szerkezetű tövek csoportjába. A belőle képzett igék zömmel nem a morfeumatikai rendszer magányos lovagjai, tövükhöz számos képző csatlakozik, egész igecsaldót alkotva. Benkő a fiktív és passzív terminusokat szinonimaként kezeli, míg más kutatók megkülönböztetik a nyelvtörténet korábbi szakaszában szabad morfémaként létező passzív töveket a fiktív tövektől, amelyekről nem maradt fenn olyan írásos emlék, amelyben szabad tőként bukkantak volna fel (vö. Keszler 2000: 52).

A *leb(b)-/lib(b)-/lob(b)-* tő alapjelentése 'levegőben ide-oda mozog, könnyed mozgással halad, leng, himbálódzik, rezeg' (TESz. 2: 734, 766, 778) megőrződött gyakorító képzős származékaiban (*lebeg, libeg, lobog*) és a belőle képezhető névszókból is. Irodalmi és nyelvjárási szövegeink megdönthetetlenül tanúsítják szoros rokonságukat. A palatális alakok (*lebeg, lebben, libeg, libben, löbög*) általában gyengébb, könnyedebb, míg a velárisak (*lobog, lobban*) élénkebb, erőteljesebb, gyakran hangjelenséggel kísért mozgás képzetét keltik. Az említett igékben „a jelentéstartalmat a mássalhangzók hordozzák, azaz a tő alapjelentését, az ingadozó mozgást az *lb, lp, lf, lv, lm* hangok fejezik ki, és e hangkapcsolatokban a labiálisok fölcse-

rélhető: *lebenye* am. *lepenye*, *leförnye* 'palear'⁵ [= bika nyakán lefüggő bőr]; *lebegő* am. *levegő*, *lepegő* [...], *libbentő* 'pensile [= csüngő]' (Bernáth 1957: 193).

Hasonlóképp a germán nyelvekben a szókezdő *fl-* gyors, intenzív cselekvést jelentő szavakban fordul elő, vö. sv. *flacka* 'csámborog' (pej), *fladdra* 'leng', *flamma* 'lángol', *flaxa* 'röpdös', *flimra* 'vibrál', *fluga* és *flyga* 'repül', *fly* 'menekül', *flyta* 'úszik', *flytta* 'mozdít', *fläkta* 'legyez', *flämta* 'lüktet' (Abelin 1999: 108). Tehát nem csupán egyes szavak, hanem morféma, szókezdő hangzókapcsolatok⁶ is rendelkezhetnek általános jelentéssel.

Egyes angol szópárokban ugyancsak megtalálható az említett palatálisveláris szembenállás: *chip* 'apróra vág, hasít' ~ *chop* '(tűzifát) darabol', *stick* 'bot, husáng' ~ *stock* '(fa)törzs, tuskó'. Különleges érzelmi többletet közvetítenek az amerikai angolban némely palatális magánhangzót tartalmazó szavak veláris /ʌ/-val ejtett változatai: *beggar* 'koldus, pasas' ~ *bugger* 'csirkefogó, homokos', *mess up* 'elront' ~ *muss up* 'elfuserál'. Ugyanakkor akadnak eltérő hangrendű szinonimahármasok, melyek közül az egyik változat gyakran a durva szavak közé tartozik: *slit* 'hasíték, nyílás' ~ *slot* 'rés' ~ *slut*⁷ 'ringyó' (Castagna 1979: 32–6).

3.2. A *lebeg* legrégebbi adatolt jelentése 'palpito, zittern [(szív) ver, dobog]'. 1506: „Földre leesseek, mykeppen holth eleuen, chak zywe alygh *lebegh* uala” (Winklk. 208), „egymás' ölében látszanak mennyei szív*lebegést* [= szívdobogást] | érzeni némellykor” (Verseghy F.: 139. Julishoz).

A *lebeg* ~ *libeg* 'könnyű tárgy, élőlény vagy légies, megfoghatatlan tüenmény) ide-oda mozog' értelmű: „[a nyakravalót] függesztve leeresztette az övig, vagy penig némelykor hatra vetette az vállán az hátára, s ott *lebegett*” (1736, SzT. 7: 871), „A Szűlők, mikor a lelkek [= lelkük] alig *libeg* | már kék

5 Az eredetiben szereplő *palearis* 'polyva-' nyilván elírás a *palear* 'lebernyeg' helyett.

6 Némely nyelvészek vonakodnak e hangkapcsolatokat a morféma névvel illetni, helyette egyéb terminusokat (ang. *quasi-morpheme*, *sub-morphemic unit*) használnak, noha a definíció szerint ezek is büszkén viselhetnék a morféma nevet.

7 Az angol etimológiai szótárak ismeretlen eredetűnek tartják, jóllehet Castagna véleménye mind hangtanilag, mind jelentéstanilag megalapozottnak tűnik (Hoad 1996: 445).

ajkaikon, mégis az ott nyögő | majd árván maradók bús zokogásikon | is örvendenek e vég uzsoráinak” (Katona J.: Barátomhoz). Az ajakkerekítéses *lőbög* nemcsak ‘lebeg’, hanem ‘(jég) törés nélkül emelkedik és süllyed’ értelemben is él: „*Lőbögött* alattunk a jég, utánno még az örvény” (ÚMTsz. 3: 904–5), *lőből* ‘(folyó v. tó vize) hullámozás közben partot mos, nyaldos’, *lőbölés* ‘hullámozás’ (ÚMTsz. 3: 904).

Régies zamatú a *lebdes* ‘lebeg, libeg’ és a *lebdesés* ‘lebegés, libegés’: „A nagy egek színén *lebdes* szép tagjaid árnya” (Vörösmarty M.: Zalán futása), „Nyájas arca szebb volt fekete üstökének *lebdesése* alatt, mint eső után a kegyelet szép íve” (Kazinczy F.: Ossziánnak minden énekei). A tájnyelvi *lebszél* ‘(gyertyaláng) lobog’ elsődlegesen a mozgást jelöli, azonban a közös tőből sarjadó *lebszíl* ‘(tűz) pattog, ropog’ és a *lebszi* ‘hirtelen csapott kis pattogó tűz’ (MTsz. 1309. h.) másodlagos jelentése már a hangjelenséghez kapcsolódik.

3.3. *Lobog* ‘leng, ide-oda mozog’: „Marci, hol vehetted | *Lobogó* gatyádat, *lobogó* ingedet?” (Petőfi S.: Zöld Marci), „Áldás *lobogjon* a feje felett | hideg sugárral, égszín feledéssel, | áldott legyen a csókja mással is, | áldott legyen haló porában is!” (Dsida J.: Az első csók). Nyelvjárásban ajakkerekítéses *lőbbög* alakban is előfordul: „Uty fun a szél, hocs csak úgy *lőbbögnek* a levelek” (Várkonyi 1988: 141). A *lobogó eszű* jelentése ‘csapongó/háborodott elméjű’: „ép elméjünek nem itilem, hanem ostobának, *lobbogo eszünek*” (1765, SzT. 7: 1182).

3.3.1. *Lobog* ‘feltűnik, felrémlik’: „Gyakran, ha az ég behunyta már szemét, | Gyakran érzem *lobogni* szellemét” (Arany J.: Emlények), „És holnap remegve *lobogsz* majd felém | s a csókod öledbe hozod” (Somlyó Z.: Éjféli dithiramb).

3.3.2. *Lobog* ‘(láng) fölcsap, (fáklya, gyertya, tűz) lánggal ég’: „Vad fény *lobog* szemének lángjain” (Tompai M.: Művészet és pályabér), *lobél* ‘kis lánggal él’ (ÚMTsz. 3: 879). Vörösmartynál a deverbális nomennal együtt fordul elő a gyakorító *lobogdal*: „Játéknak vélnéd, csak alig pislogva *lobogdal* | Kis tűz talpaikon; de sebes forgása keréknek | Kelt szelet, és rejtett *lobogását* kelti tüzének” (Eger). Nyelvjárásokban él a *lebeg/lebbög a tűz* ‘lobog a tűz’ kifejezés (ÚMTsz. 3: 754). A *lobogó* jelentése lehet ‘tűz’ is: „Ollan rossz mán

ez a söprű, hogy beléköllené dobni a *lobogóba*, ott vóna a legjobb helyje” (ÚMTsz. 3: 880).

3.3.3. Víz bugyborékoló forrását is kifejezheti a *lobog*, bár e ‘hullámzóan mozog’ jelentése meglehetősen kései fejlemény (1838, TESz. 2: 778): „*Lobog* má a víz, lehet koplo³zni” [= kopasztani] (SzlavSz. 337). Származéka a *lobogó* 1. ‘buzogva feltörő ásványvízforrás’, 2. ‘a zsilip végén lefolyó, zubogó víz’: „fördik a Szamosban naponta de zsimbelve a’ vízre, miért nem oly hideg, mint a’ Vále Zsimulujbéli *lobogó*, melyben [...] dusztig eleget feredett” (1760, SzT. 7: 1182).⁸ *Loboz* ‘(szél) a víz felszínét mozgatja, fodrozza’ (ÚMTsz. 3: 880): „Úton megyen, nem poroz, vízen megyen, nem *loboz*” (mondóka), *lőböz*, *lubo*z ‘vízben lóbálva ráz, áztat (magmosó medencében levő, paprikamaggal megrakott zsákokat)’ (SzegSz. 2: 61). Ide tartozik a szakácskönyvekben szereplő *lobbint* ‘(vizet) gyorsan felforral’ és *lobbanás* ‘nagyon rövid ideig tartó forrás’: „Hozz egy kis pöszmét [= apró, száraz gallyat] a kerítés tövéből, hogy *lobbintsak* egy kis puliszkavizet”, „A gombát [...] vízbe főzzük egy *lobbanást*” (ÚMTsz. 3: 879).

3.3.4. Fényjelenséggel párosulva a lengő mozgás a *lobog* igét egy újabb, ‘villog, ragyog’ jelentéssel gazdagítja: „Oh lépj közel, eloszlik a lidérc rém, | A légi csillag máglyául *lobog*” (Garay J.: A pásztortűz).

3.3.5. Metaforikus jelentésekben a szenvedélyes érzelmeket, intenzív eseményeket, cselekvéseket, állapotokat a tűzhöz, forróságához hasonlítjuk: *ég a vágytól*, *forró csók*, *fűti az ambíció*, *heves gyötrelém*, *lángol a haragtól*, *lobbanékony természet*, *parázs vita*, *tüzes ifjúság*.⁹ Ide tartozik a *lobog* ige ‘heves érzés lángol vkiben’ jelentése is: „Amor törei égetnek, | *Lobog* minden csepp vérem, | Fájdalmaim eltemetnek, | Ha tárgyam el nem érem” (Berzsenyi D.: Venushoz), „Újra virulnak a nők, könnyű köpenyke lebeg, | Víg szívük újra *lobog*, száll nyilad, ősz szerelem!” (Juhász Gy.: Ovid tavaszdala).

8 A SzT. a *lobogó* ‘zubogó, vízesés’ jelentését megkérdőjelezi.

9 Vö. Kövecses 2005: 122–126, 204–207.

3.3.6. Eddigi példáinkból olyan kép rajzolódik ki, hogy a magánhangzók minősége több ízben elhanyagolható. „Megfigyelhető ugyanis, hogy egy régebbi fokon nem volt különbség a *lobog*, *lebeg*, *libeg*, vagy éppen a *lábbog* jelentéstartalma között, a felhő a régi nyelvben nem csak lebegett, hanem *lobogott* vagy *lábbogott*” (Bernáth 1957: 193). *Lebben* ‘lángolva lobog’ (1837), *lebbedez* ‘ruha’ lobog (ÚMTsz. 3: 753), ‘szél’ lengedez’: „Egy kis szél *lebbedez*” (Gárdonyi G.: Szívlobbanás), *lebeg* ‘tűz’ lobog’ (ÚMTsz. 3: 754).

Adataink ékesszólóan bizonyítják, hogy a különböző hangrendű igék eredetileg szinonimaként éltek egymás mellett, és jelentéseik csak később tértek új utakra. Majdnem mindegyik hangutánzó szavunknak van veláris és palatális változata, ami a hagyományozott szókinccsnél ritka jelenség. E változatok föltételezhetően egymástól függetlenül, különböző vidékeken keletkeztek. Az eleinte többjelentésű vagy gazdag jelentésárnyalatú szavak között jelentésmegoszlás következett be.

3.3.7. A *leb(b)*-/*lib(b)*-/*lob(b)*- szótő jelölte rezgő, lengő mozgás nemcsak levegőben, hanem vízben, vízen is történhet: „A tündérleány szomorúan *lebegett* a víz színén a part fűvéig” (Jókai M.: A tengerszem tündére). Az erdélyi *lebènkél*, *libonkál*, *libinkél* igék jelentése ‘(vízen) lebeg’ (Krizsa 1996: 60): „Úgy *lebenkél*t velünk a csónak, hogy majd elmerültünk” (MTsz. 1308. h.). A közös jelentéselem révén az egyik közegben történő haladást kifejező ige metaforikusan alkalmazható a többi közegben lezajló mozgás érzékeltetésére is.¹⁰ Az említett három alapige leginkább az alábbi főnevekkel áll:

	<i>lebeg</i>	<i>libeg</i>	<i>lobog</i>
LEVEGŐBEN	<i>délibáb, felleg, füst, hold, köd, sas, szitakötő, szivárvány</i>	<i>angyal, fátyol, léggömb, lidérc, szellem</i>	<i>fáklya, falevél, fény, sörény, tűz, zászló</i>

¹⁰ Egyazon ige jelentésmezejébe más nyelvekben is kényelmesen belefér az ‘úszik’ és a ‘lebeg’. Vö. fr. *Le liège nage sur l'eau* ‘A parafa úszik a vízen’, *Les oiseaux nagent dans l'air* ‘A madarak lebegnek/úsznak a levegőben’ (Eckhardt 1973: 1273).

VÍZBEN	<i>levél, virág</i>	<i>hajfür, vízi állat</i>	–
VÍZEN	<i>buborék, jég, tündérlány</i>	<i>levél, virág</i>	

Természetesen a vízben vagy gázlóban haladás nehézkes, mert állandóan a víz tömegével, sodrásával, illetve a süppedő iszappal találjuk szemközt magunkat. Ezért fokozottabb erőfelfejtésre van szükségünk, és még feltűnőbb (s mulatságosabb) egyensúlyozó, ingadozó mozgásunk. Innen már csak egy lépés választ el az ige következő jelentésétől: *lebeg* 'ingadozik, bizonytalan állapotban van' (TESz. 2: 734), *libeg, libög* 'szédelegve, imbolmogva járkál': „Igem beteg vótam, ippen csak *liböktem*” (ÚMTsz. 3: 858), *libog* 1. 'a víz színén lebeg, olykor az alá süllyedve, majd fel-felmerülve mozog', 2. 'inog' (ÚMTsz. 3: 859), *libegő, libegőláp, libogós* 'mocsaras területen levő, vékony talajréteggel borított lebegő, úszó, szigetszerű tőzegképződmény'¹¹ (ÚMTsz. 3: 858).

3.4. Főnevek. – Eddigi példáinkból kitűnik, hogy a *leb(b)*-/*lib(b)*-/*lob(b)*-tő jelentéseiben a rezgőmozgás játssza a főszerepet. Vizsgált igéink képzője többnyire a gyakorító -g. De mi a (fiktív vagy passzív) szótő jelentése? Nyomára akadhatunk valahol?

3.4.1. A TESz. (a mássalhangzó kvantitását is figyelembe véve) négy ilyen tövet is tartalmaz: a *lob(b)*ot és a *láb(b)*ot. A *lob* 'valamely szervnek gyulladós megbetegedése' „[n]yelvújítás kori szóelvonás és egyszersmind szóhasadás eredménye: a *lobog, lobban* igék töve, a régebbi *lobb* 'láng, lángolás' főnév (l. *lobog*) elkülönült párja” (TESz. 2: 778). A szó orvostudományi értelme Bugát Páltól származik (NyÚSz. 1902: 210). Nyelvjárásainkban a *lob(b)* használatos még 'láng' jelentésben is: „Zsíros bunda *lobba* esett, Springer Kati te'rbe esett” (párosító). *Lobbot hány* 'lángot vet': „Mosdóvized vérrel váljon! Törüközöd *lobbot hánnyon!*” (ÚMTsz. 3: 878). A *lobé* 'hirtelen fölcsapó láng': „Tégy szalmát a tűzre, hogy legyen egy kis *lobé*”

¹¹ Vízrajzi megjelölések jelzőiként gyakoriak az igenevek, a teljesebb – (hely, rét, víz stb.) főneves – szerkezet rövidítései: *csurgó, duzzogó, fertő, gázló, itató, lábbó, libegő, rúgó, sűgó, tekerő, zubogó* (Erdődi 1939: 88).

(ÚMTsz. 4: 879). Mikszáthnál olvasható a régies formájú *fellob* 'fellobban' ige: „A kékes, rózsaszín szélű láng vígan *lobott föl* (jele, hogy tisztességes 32 fokú szeszt tart Mr. Kark) túlcsapva még az üst földőjén is” (A hidegajkú). „A történetileg egyértelműen összetartozó, mert egyazon eredetre visszavezethető, s összetartozásukat sok esetben még ma is világosan felmutató elemek között különös figyelmet érdemelnek a valamikori nomenverbumok máig továbbélő formái. Ezek a nyelvek életének korai szakaszára visszautaló elemek, melyek nyelvi kövületekként őrzik régi korok nyelvi emlékét, ugyanabban a formában igék is és főnevek is” (Horváth K. 1999: 93).

3.4.1.1. Él még a *lobb* 'érzelmi felindulás' és 'gyorsaság' jelentésben is; „elvonás eredménye lehet, de esetleg a föltehetően nomenverbum jellegű szótó névszói változata” (TESz. 2: 779). Napjainkban szinte kizárólag a *lobbot vet* 'meggyullad' vagy '⟨érzelem⟩ hirtelen nagy fokban jelentkezik' és a *sebbel-lobbal* 'sietve, gyorsan' kifejezésekben fordulnak elő: „Megláttuk egymást és a szerelem | Mindkettőnk szívében *lobbot vetett*” (Petőfi S.: Egy asszonyi állathoz), „*Lobbot vete* Lőrinc nagy-hirtelen erre, | Képe vörösebb lett mint a malac bőre” (Arany J.: Toldi szerelme).

3.4.2. A *lob(b)* illabiális párja, a *lább'* (levegőben) lebeg' jelentésű (TESz. 2: 699–700), illetve 'úszik, folyik' (BENKŐ 1984: 99). Ez az adat különösen értékes, mivel egyes szám harmadik személyű alakja képző nélkül fordul elő, nomenverbum jellegét igazolva.¹² A TESz. szócikkének egyik indoklása szerint „A feltehető 'jár'-féle eredeti jelentésből (vö. *tébláb*) jelentésszűküléssel jöhetett létre a 'vízben gázol, vízen átkel'; ebből a többi a vízben járásnak, úszásnak ingadozó, lebegő jellege alapján érthető”. A másik fejtegetés úgy véli, „rokonságban van a *lebeg*, *libeg*, *lobog* szavakkal. Eredeti szerepe az ingadozó, lebegő mozgás jellemzése volt, a vízben gázolással kapcsolatos használat kései fejlemény, esetleg a *láb* főnév analógiás hatására. [...] mindkét magyarázat elfogadhatónak látszik”.

A szócikk ilyetén érvelése korántsem meggyőző. Nem veszi tudomásul, hogy amennyiben az első felfogást tesszük magunkévá, komoly szeman-

¹² Főnévi igeves alakja: „a kemencheben egy sarga Vekony köd kezd fen *labny* az zayany ky Jöny” (1560, SzT. 7: 747).

tikai akadályokba ütközik a jelentések levezetése egymásból. A 'jár' → 'levegőben' lebeg' jelentésváltozás talán csak tündérekre, angyalokra, lidércekre és egyéb mitikus lényekre volna alkalmazható. Ha azonban a szélesebb rokonságot vizsgáljuk meg, és az említett szavakat megpróbáljuk egyberendezni, azonnal megvilágosodik az őket összefűző szoros szemantikai kapcsolat.

3.4.3. A *leb* 1. 'a fűtött kemencéből kicsapó forró levegő', 2. lág' elsősorban nyelvjárási szó: „Ne állj oda, mert a *leb* leperzseli a hajad!” (ÚMTSZ. 3: 753), *a leb megkapta* 'megperzselte' (MTsz. 1306. h.), *lebet tesz* 'kis tüzet gyújt' (SzékSzj. 1980: 51). Nyelvújítási szakszóként a *leb* 'meteor'-t, a *lebtan* 'meteorológiá'-t, a *lebkő* pedig 'meteorkő'-vet jelent (NyÚSz. 1902: 203). Ez utóbbit Jókai is használta.¹³

3.4.4. Az említett jelentésmezőt kiegészíthetjük a *lábbó* 1. 'tutaj, a tutaj egy része', 2. 'embert megbíró, járható ingó lóp' jelentésű főnévvel. Az ÚMTsz. szerint a *lábó* 'a lóp olyan helye, ahol meg lehet állni, zsombék' (3: 695). „A nem főnevesült igenév első adata: 1583: »mint a vizen *labbo* haio [...]«” (TESz. 3: 700). „Előfordult a régiségben, hogy a vizen úszó, szálfából épített és komphoz hasonlóan használt tutajt is 'híd'-nak nevezték. Például II. Rákóczi Ferenc kuruc csapatai 1704 tavaszán a Szamoson »*lábbó* hidat kötöttek« Csengernél” (MNépr. 2: 844). Nyelvjárásainkban a *láb(b)ó* 'cölöp-sorok közé gyeptől és zsombékokból vert keskeny gát' (MTsz. 1274. h.).

A *lábbó* igei származéka a *láb(b)og* 'víz, folyadék felszínén úszik, lebeg, hanyódik; lebeg, könnyedén mozog' (TESz. 2: 700–1, ÚMTsz. 3: 695): „Az éj szelíd asszonyának | Képe ködben *lábbogott*” (Kisfaludy S.: Himfy), „Azt mondja az a rab, hogy mostan is ott *lábbog* a tengerben mind az a sok tajték-kő a víz színén, nem mégyen fenékre” (1653, SzT. 7: 748). „A *lebeg* ~ *libeg* ~ *lobog* szavakkal való rokonságot támogatja ikerszóban való szereplése: N. *libbeg-lábbog* 'ímmel-ámmal megy’” (TESz. 2: 701), *libeg-lábog* jelentés nélkül, (ikeszavak között) megjegyzéssel (ÚMTsz. 3: 858). Egyéb változatai: *lippög-lappog* 'lomhán jár', *lippög-leppög* 'igen lassan, vontatva megy, vánszorog' (NAGY 1993: 155). *Könnnybe lábad* kifejezésünk a régiségben *könnnybe lábog*

13 „A harmadik a Lég isten bálványa: egy roppant nagy *lebkő*, ami itt esett le a Bálványos mellett” (Bálványosvár).

formában is használatos volt: „»Éljen« mondaná a harcfi | Amint szeme könnybe lábog, | De szavak helyt vére buggyan | S vérrel együtt három zápfog” (Arany J.: Pázmán lovag).

Mint láttuk, a vizsgált jelentések megfelelnek a nomenverbum jellegű alapszó legkorábbi, s egyben leggyakrabban adatolt ‘vízen úszik, evickél’-féle jelentésének” (TESz. 2: 700). Tehát ennek alapján joggal rekonstruálható a jelentésváltozás: *lább* ‘(levegőben) lebeg’ → ‘(vízben) halad, megy’.

3.4.4.1. Ide tartozik a *láp* 1. ‘sekély, vízi növényzettel belepert állóvíz, mocsár’, 2. ‘tutaj’, 3. ‘vítől sodort hordalék’, 4. ‘mocsaras víz színén úszó növényzet’ jelentésű *láp* is: „A Kérészen *lappal* mentek keresztül” (ÚMTsz. 3: 726). A finnugor **lappz* kikövetkeztethető jelentése ‘kidőlt fa, uszadékfa, vízen sodródó törmelék’ lehetett (TESz. 3: 720). A halászok nyelvében a *láp* jelentése ‘víz alatti növényzet’: „[Nyáron] nehéz hálóval fogni, mert a hal a *láp* közé bújik és a háló alatt kimenekül” (ÚMTsz. 3: 726). „Csongrád környékén a tutajozást is *láp*nak hívják, és a tutajokon szállított gyümölcsöt, például almát lápi almának nevezték” (NéprLex. 3: 411). Czuczor–Fogarasi ezt írja a *láb* főnévről: „Így hívják különösen azon ingó, ideoda uszkáló füveket, gazokat is, melyek tömegesen, mintegy növénysziklet gyanánt látszanak mozogni, pl. midőn mondják: »Sok *láb*ot hányt ki az árvíz«” (CzF. 3: 1248. h.).

3.4.5. Maga a *láb(b)ad(oz)* ‘víz, folyadék felszínén úszik, lebeg’ a *láb(b)* nomenverbumból származik, vö. 1548: „Vitezek haiokban mind be szalának, tómlőkön gialogok sokan *labbanak*”¹⁴ (TESz. 2: 699–70). 1604-ből ‘lebeg a levegőben’ jelentése is adatolt (TESz. 2: 670). A TESz. egyetlen szócikkbe tömöríti a *lábadozik* mind a négy jelentését, noha véleményünk szerint a ‘(betegség után) felépülőben van’ nem ide tartozik (vö. Beke 1938). Különösen fontos e szempontból a *láb*ad ‘(áztatott kenderkéve) a víz színére emelkedik’ (ÚMTsz. 3: 689), *lább*ad (1527) ‘víz, folyadék felszínén úszik, lebeg’ jelentése: „az zent ffa... ffele *labbadot* az vyz zynre az feldnek meelfeeghebből”¹⁵ (TESz. 2: 698). Eszerint a *lábadozik* ‘(vízen, mocsáron) gázol’ értelme szorosan kapcsolódik a *láb(b)*-hoz.

14 Eredeti kiemelés [B. J. A.].

15 Eredeti kiemelés [B. J. A.].

3.4.6. *Lebegő ég ~ lobogó ég ~ levegő ég* 'égbolt': A lebegő mozgás nem csupán a levegőben haladó lényekre és tárgyakra jellemző, hanem magára a légáramra is. A más nyelvekben is gyakori *b ~ v* váltakozásra¹⁶ a magyar népnyelvből is számos példát hozhatunk.¹⁷ Irodalmunkban megszokott a *lebegő ég* kifejezés: „Ha lényed erős, derítő levegőjét | nem szívja szívem közeledbe merülten, | mint vércse, reám lecsap a *lebegő ég* | s fuldoklik a lelkem az űrben” (József A.: [Töredékek]). Elvértve a *lobogó ég* formával is találkozhatunk: „Hegyek! | ködökbe borult égi tavak, | szigetek a dobogó föld | és a *lobogó ég* ölen: | mily áhitattal csókolom | rögtök” (Móricz Zs.: A gyermek hazamegy), „Az hevült *levegőég* szüntelen mozog, | Látszik, hogy futkároz s erdők hegyin *lobog*” (Bessenyei Gy.: Az esztendőnek négy részeirül).

A *levegő* 'a földet körülvevő, az élőlények által belélegzett anyag' főnév „jelentéstapadással jött létre a *levegő ég* kifejezésből [...]. Ennek jelzői szerepű előtagja a *lebeg ~ R. leveg* ige -ő képzős melléknévi igeneve. A *lebegő ~ levegő* igenév más jelentésekben is főnevesült, jórészt már korábban” (TESz. 2: 762). Igei használata: „Az Urat ti, magas egek, | Dicsérjétek minden vizek, | Kik fönt az égen *levegték*, | Az Úr nevét dicsérjétek” (Szenczi Molnár A.: CXLVIII. zsoltár), „Vid mégyen előttök, mint gallya tengeren, | Kinek sok vitorlája *leveg* az égben [= magasban]” (Zrínyi M.: Szigeti veszedelem). Költői szóhasználatban a *lebegő* és a *levegő* egymás mellé kerül: „Hosszú üvegfonalak húzódnak az ég tetejéről | a *lebegő levegő* lengeteg útain át” (Gulyás P.: Nyári zápor).

Azonban Kazinczy a *levegő*-t túl hosszúnak találta. „A versírók könnyebbségére olyan rövidebb szót kívánt e fogalom jelölésére, amilyenek a latin *aër*, a francia *air* s a német *Luft*. Ezért a régibb *levegő ég* kifejezést nagy merészen összevonta ezzel: *lég!* Először 1815-ben használta” (HORGER 1924: 114).

3.4.7. Az 'ékszer' jelentésű *levegő* 1458 óta főnevesültnek látszik (s egyben ez legkorábbi előfordulása): „Vnum *lewegew* wlgo” (587. h.), „[Judit] Arany

16 Arámi nyelvjárásokban *b > w*, vö. szír **rabr* *əbānē* 'nagyok' > *rawrəbānē*, sémi 'bd 'elpusztul' > mandeus 'wd (Moscati et al. 1980: 26).

17 Szó elején gyakori a *β > v* hangváltozás, és a XII–XIV. századi *b ~ v* írásmód is a kiejtés ingadozását, kiforrotlanságát tükrözi (Bárczi 1958b: 127).

leuegöckel, ékesite ő feyet” (Hofgr. O 4r), „Igaz Gyöngy is vagy on arany *levegővel* együtt” (TörtTár 1899: 679) (mindkettőt l. Hadrovics 1992: 373). A SZT. meghatározása szerint a *lebegő* az ékszer része, ‘(ékszeren) csüngő’: „[az égi remek] *Lebegőjében* kilencz közep szerű giemant” (7: 871). Hasonló képződmény a *függő* (< *függ*) ‘(ékszer)csüngő, fülbevaló, nyakék’ (1516) és a *fityegő* (< *fityeg*) ‘lecsüngő dísz, fülbevaló’ (1643): „De még valami *fityegője* is van. E bizony valami kolera-amuletum lehet” (Jókai M.: A kiskirályok).

3.4.8. „[N]emcsak az ékszerként a hajra, ruhára, fülbe erősített függőket nevezték a középmagyar korban *levegőnek*, hanem az ugyancsak *lebegő* (azaz *levegő*) kopja-, illetve sátordíszeket, -zászlócskákat is” (Forgács 1999: 8): „*Ferrum super sator et lewego*” (OkI Sz. 587. h.), 1539: „Harom *sator leuegő*” (OkI Sz. 835. h.). Vörösmartynál gyakori jelzője a szúrófegyvereknek a *lobogós*: „Derengő | Lelkem előtt *lobogós* kopják és kardok acéli | Szegdelik a *levegőt*” (Zalán futása). A nagyszentmiklósi kincs egyik (a Hampel-féle számozás szerinti 2.) korszának vitéze *lobogós* kopját tart jobb kezében (László-Rácz 1977: 45–6). Háborús jeleneteket ábrázoló XVI–XVII. századi metszeten a zászlócskák jól láthatók kopják végén és sátrak tetején. A *lobogó* és a *levegő* hosszú harcából a *lobogó* került ki győztesen.

3.4.9. Előfordul még a *levegő* ‘vékony fémlemez’ jelentésben is, noha sem a TESz., sem az EWUng. nem vesz róla tudomást: „Nolcz lat ezyst *leuegőt*” (OkI Sz. 587. h.) (Forgács 1999: 8–10).

Főnévként a *lebegő* jelentése ‘bő, a testtől elálló női blúz, rékli’ (ÚMTsz. 3: 754), a *libegőé* pedig ‘könnyű, bélés nélküli női ruha’ vagy ‘kartonból készült, öv nélkül viselt bő, nyári ruha’ (ÚMTsz. 3: 858). Ajakkerekítéses változatban *löbbentyű*, *löbi(ke)*, *lőbögő*, *lőböttyke* ‘kartonból v. könnyű szövetből készült, nem testhez álló női blúz, kabátka’, *lőbikeing* ‘derékig érő, húzott női ing; bőing’, *lőbolyke* ‘bő szabású női blúz, amelyet a szoknyán kívül, köténnyel lekötve hordanak’ (ÚMTsz. 3: 903–4), *lőböz* ‘nyáron viselt könnyű kabátka’ (ÚMTsz. 3: 904).

3.4.10. A *lebel* 1. ‘szellő’, 2. ‘levegő’ Kazinczy hatására terjedt el a korabeli költészetben: „Mint a nyári *lebel* sivatag közt, hunyt el ez élet” (Kisfaludy K.: Erzsébet). Nyelvjárási szó a *leppel* ‘szelet hajt, legyez’ (ÚMTsz. 3: 822).

3.4.11. A *lebbencs* egyik jelentése 'lebegő' (TESz. 2: 734).

4. Összegzés.– A megvizsgált szócsalád (miként az iménti vázlat is némileg sejteti) azonban ennél jóval népesebb. Távoli atyafiságába többek között beletartozik a *lepke* és számos nyelvjárási alakváltozata (*lipe*, *lependék*, *leppendék*, *leppenytyű*, *lepetyke*), továbbá a *lebernyeg* és a *leförnye* 'szarvasmarha állán lelógó húsos bőr' is. Tüzetesebb elemzésük egy következő dolgozat témája lesz.

Források

CzF. = Czuczor Gergely–Fogarasi János: *A magyar nyelv szótára*. 1–6. köt. Pest [Budapest], 1862–1874.

ECKHARDT 1973 = Eckhardt Sándor: *Francia–magyar szótár*. 1–2. kötet. 3., függelékkel bővített kiadás. Budapest, 1973, Akadémiai Kiadó.

EWUng = Benkő Loránd (Hrsg.): *Etymologisches Wörterbuch des Ungarischen*. 2 Bd. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1993–1994.

HADROVICS 1992 = Hadrovics László: *Magyar történeti jelentéstan. Rendszeres gyakorlati szókincsvizsgálat*. Budapest, 1992, Akadémiai Kiadó.

HOAD 1996 = Hoad, T. F.: *The Concise Oxford Dictionary of English Etymology*. Oxford –New York, 1996, University Press.

KÖVECSES 2005 = Kövecses Zoltán: *A metafora. Gyakorlati bevezetés a kognitív metaforaelméletbe*. Budapest, 2005, Typotext.

KRIZA 1996 = Kriza János: *Erdélyi tájszótár*. Budapest, 1996 [1926], Gladiátor Kiadó.

LÁSZLÓ–RÁCZ 1977 = László Gyula–Rácz István: *A nagyszentmiklósi kincs*. 3. kiadás. Budapest, 1977, Corvina Kiadó.

MNépr. = Paládi-Kovács Attila (szerkesztőbiz. vezetője): *Magyar Néprajz*. 2. *Gazdálkodás*. Budapest, 2001, Akadémiai Kiadó.

- MTsz. = Szinyei József: *Magyar tájszótár*. 1–2. kötet. Budapest, 1893–1901, Hornyánszky Viktor. [Hasonmás kiadása: Budapest, 2003, Nap Kiadó Bt.]
- NéprLex. = Ortutay Gyula (főszerk.): *Magyar Néprajzi Lexikon*. 3. kötet. Budapest, 1980, Akadémiai Kiadó.
- NyÚSz. = Szily Kálmán: *A magyar nyelvújítás szótára. A kedveltebb képzők és képzésmódok jegyzékével*. 1–2. kötet. Budapest, 1902–1908, Hornyánszky Viktor kiadása.
- Oklsz. = Szamota István: *Magyar oklevél-szótár. Régi oklevelekben és egyéb iratokban előforduló magyar szók gyűjteménye*. Budapest, 1902–1906, Hornyánszky Viktor.
- SzegSz. = Bálint Sándor: *Szegedi szótár*. 1–2. Budapest, 1957, Akadémiai Kiadó.
- SzékSzj. 1980 = Penavin Olga–Matijevics Lajos: *Székely szójegyzék*. Újvidék, 1980, Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézete.
- SzlavSz. = Penavin Olga: *Szlavóniai (kórógyi) szótár*. 2. kiadás. Budapest, 2000, Nap Kiadó.
- SzT. = Szabó T. Attila: *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár*. 1–12. Bukarest [Bp., Kolozsvár], 1975–2005, Kriterion [Akadémiai Kiadó, Erdélyi Múzeum-Egyesület].
- TESz. = Benkő Loránd (főszerk.): *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára*. 1–3. kötet. Budapest, 1967–1976, Akadémiai Kiadó.
- ÚMTsz. = B. Lőrinczy Éva (főszerk.): *Új Magyar Tájszótár*. 1–4. kötet. Budapest, 1979–2002, Akadémiai Kiadó.
- VÁRKONYI 1988 = Várkonyi Imre: *Büssüi tájszótár*. Budapest, 1988, Akadémiai Kiadó.
- WinklK. = *Winkler-kódex*. 1506. Kiad. Pusztay István. (Codices Hungarici 9.) Budapest, 1988.

Szépirodalmi művek

- Ady Endre: *Összes művei*. CD-ROM. Budapest, 1999, Arcanum Adatbázis Kft.
- Jókai Mór: *Összes művei*. CD-ROM. Budapest, 2001, Unicornis Kiadó–Arcanum Adatbázis Kft.
- Krúdy Gyula: *Munkái*. CD-ROM. Budapest, 2005, Arcanum Adatbázis Kft.
- Lomb Kató: *Így tanulok nyelveket. Egy tizenhat nyelvű tolmács feljegyzései*. 2., bővített kiadás. Budapest, 1972, Gondolat Könyvkiadó.
- Mikszáth Kálmán: *Összes művei*. CD-ROM. Budapest, 1998, Arcanum Adatbázis Kft.
- Nyugat. Egy irodalmi legenda*. CD-ROM. Budapest, 2000, Arcanum Adatbázis Kft.
- Verstár '98*. CD-ROM. Budapest, 1998, Arcanum Adatbázis Kft.
- Weöres Sándor: *Egybegyűjtött írások*. 1–3. 3., bővített kiadás. Budapest, 1975. Magvető Kiadó.

Szakirodalom-jegyzék

- ABELIN 1999 = Abelin, Åsa: *Studies in Sound Symbolism*. Doctoral dissertation. (Gothenburg monographs in linguistics 17.) Göteborg, Sweden, 1999, Department of Linguistics, Göteborg University.
- ANTAL 1981 = Antal László (szerk.): *Modern nyelvelméleti szöveggyűjtemény*. 1. (*A prágai iskola*). Budapest, 1981, Tankönyvkiadó.
- BALÁZS 1967 = Balázs János: Az alakpárképződés okai, módjai és funkciói. *Magyar Nyelv* 1967: 148–156.
- BÁRCZI 1958a = Bárczi Géza: *A magyar szókincs eredete*. Budapest, 1958, Tankönyvkiadó.

- BÁRCZI 1958b = Bárczi Géza: *Magyar hangtörténet*. 2., bővített kiadás. Budapest, 1958, Tankönyvkiadó.
- BEKE = Beke Ödön: Lábbadoz, lábbadozás. *Magyar Nyelvőr* 1938: 5–8.
- BENKŐ 1984 = Benkő Loránd: *A magyar fiktív (passzív) tövű igék*. Budapest, 1984, Akadémiai Kiadó.
- BENKŐ–K. SAL 1976 = Benkő Loránd–K. Sal Éva: *Az etimológia elmélete és módszere. Az 1974. augusztus 22. és 24. között rendezett nemzetközi konferencia előadásai*. (Nyelvtudományi Értekezések 89.) Budapest, 1976, Akadémiai Kiadó.
- BERNÁTH 1957 = Bernáth Béla: *Egy hangulatfestő tőhöz. Az l + labiális mássalhangzós tő (leb-, lev-, lep-, lef-, lem-) és alakváltozatai*. Pécsi Pedagógiai Főiskola Évkönyve 1957: 193–210.
- CASTAGNA 1979 = Castagna, André: Oh you, naughty phoneme! *La Linguistique* 15/1: 31–42.
- ERDŐDI = Erdődi József: Fertő, fürdik, förmed, förtelmes. *Nyr.* 1939: 88.
- FORGÁCS 1999 = Forgács Tamás: Adalékok levegő szavunk történetéhez. *Acta Universitatis Szegediensis de Attila Nominatae* 1999–2000: 7–14.
- GECSŐ 1999 = Gecső Tamás (szerk.): *Poliszémia, homonímia. Az ELTE BTK Általános és Alkalmazott Nyelvészeti tanszéke által 1998 októberében rendezett tudományos konferencia előadásainak tanulmánykötete*. (Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához II.) Budapest, 1999, Tinta Könyvkiadó.
- HORGER 1924 = Horger Antal: *Magyar szavak története. Közérdekű magyar szófejtések gyűjteménye*. Budapest, 1924, Kókai Lajos kiadása. [Hasonmása: Budapest, 2001, Tinta Könyvkiadó.]
- HORGER 1927 = Horger Antal: A hangrendi párhuzam. *MNy.* 1927: 127–38.
- HORVÁTH K. 1999 = Horváth Katalin: *Poliszémia és homonímia az etimológiai kutatásban (A fog főnév és a fog ige összefüggéséhez)*. = GECSŐ 1999: 91–7.
- HORVÁTH K. 2004 = Horváth Katalin: *Névelmélet és etimológia. A folyik eredete és rokonsága*. Kézirat.

- HORVÁTH L. 2001 = Horváth, László: Onomatöpie im etymologischen Wörterbuch des Ungarischen (Prinzipien und Methoden). *Acta Linguistica Hungarica* 2001: 389–427.
- KESZLER 2000 = Keszler Borbála: *Magyar grammatika*. Budapest, 2000, Nemzeti Tankönyvkiadó.
- KISS 2004 = Kiss Lajos: A tutajfélék elnevezései a magyarban. Uő: *Szófejtés, szótárírás és nyelvtudomány-történet*. (Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához XXVII.) Budapest, 2004, Tinta Könyvkiadó. 121–8.
- LUGOSSY 1858 = Lugossy József: *Hangrendi párhuzam ezer példában*. 2., bővített kiadás. Debrecen, 1858.
- MOSCATI et al. 1980 = Moscati, Sabatino–Spitaler, Anton–Ullendorff, Edward–von Soden, Wolfram: *An Introduction to the Comparative Grammar of the Semitic Languages. Phonology and Morphology*. Third printing. (Porta Linguarum Orientalium. Neue Serie VI.) Wiesbaden, 1980, Otto Harrassowitz.
- NAGY 1993 = SZIKSZAINÉ NAGY IRMA: *Az ikerítés helye, szerepe, szabályszerűségei a magyar nyelvben*. (A Magyar Nyelvtudományi Társaság kiadványai 197.) Budapest, 1993, Magyar Nyelvtudományi Társaság.
- NYÍRI 1976 = Nyíri Antal: *A belső keletkezésű szavak szófejtésének módszertani problémái*. = BENKŐ–K. SAL 1976: 217–22.
- PAPP 1968 = Papp Ferenc: Hangutánzó és hangfestő szavaink az Értelmező Szótárban. *MNy*. 1968: 32–8.
- PÉTER 1991 = Péter Mihály: *A nyelvi érzelmkifejezés eszközei és módjai*. Budapest, 1991, Tankönyvkiadó.